వేశ్య

= శ్రీ క్రొవ్విడి లింగరాజు =

"ఎవరండీ అధికారులు?"

"ఎందుకూ ?"

"కేసు రిపోర్టు పుచ్చుకొనేవారు"

"ఏం కేసు ?"

"కూనీ"

"ఏమిటీ ! కూనీకేసూ ! ఊఁ...."

"అవునండి. నేనే కూనీ చేసింది !"

"ఎవరిని?.........పెళ్లాన్ని చంపేవేమిటి ?"

"కాదండి.........కొడుకుని........"

"ఏమిటీ, కొడుకునా ?"

సబిన స్పెక్టరు ఉలిక్కి పడ్డాడు. పర్వతంలాంటి మనిషొచ్చి తనంతట తాను నేను నేరస్థుడ నని చెపుతుంటే ఇనస్పెక్టరు తెల్లపోవడ మేమిటి ? నేరం దొరికితే తియ్యనీటికి చేపెక్కినట్లు ఉత్సాహపడే పోలీసుడుద్యోగి కీమాంద్యం ఏమిటీ ? నిజంగా పారిపోతూన్న దొంగను తరుముకెళ్లి గభాలున మీదపడి ఒడిసిపట్టుకున్నంత హంగామా చేయవలసిన పోలీసుఆఫీసరు నెమ్మదిగా లేచి "అరెస్టుచేశాను. కూచో"మన్నాడు. తర్వాతి ప్రశ్న లాయనదగ్గరనుంచి రాకుండానే నేరస్థుడు "సందేహించకండి. నేనే చంపేను. కారణం మీకు తెలియనక్కరలేదు. ఇదిగో రక్తం చవిచూచిన కత్తి, శవదహనమైపోయింది." అన్నాడు.

ఇనస్పెక్టరు విధిలేక చట్టప్రకారం జరుపవలసిన కర్మకాండ అంతా జరిపించడం మొదలెట్టాడుకాని అతని హృదయంలో ఏదోఒక సంకోచం వెనక్కి లాగుతూనే ఉంది. చేతులకు సంకెళ్లు తగిలిస్తుంటే సంకెళ్లు తన చేతికే బరువుగా కనుపించాయి. ముద్దాయిశరీరాన్ని శోధిస్తుంటే నవనవలాడుతూ వికసించిన గులాబిపువ్వును అకారణంగా నలిపేస్తున్నట్లు వెక్కసపడ్డాడు. చీకటిగా ఉండే ఆలాకప్ లో అతన్ని నిర్బంధిస్తుంటే ధర్మదేవతను చీకటికొట్లో వేస్తున్నట్లు కటకటపడ్డాడు. కాని డ్యూటీ.........డ్యూటీ.... ఇండియన్ పీనల్ కోడ్.........అది స్టీమురోలరు.........

* * *

కొంత స్తిమితపడ్డాక ఇనెస్పెక్టరు నేరస్థుని ప్రశ్నించడం ప్రారంభించాడు. నేరాలు కూపీతియ్యడంలో ఉండే నేర్పంతా చూపించాడు. చచ్చిపోయిన పెళ్లాంకొడుకేమో అనే అనుమానంతో ప్రశ్నలు కురిపించాడు. చేతి కందిన వయస్సు అవడంవల్ల సరసంలో తండ్రికొడుకు లొకచోట తారసిల్లేరేమో నని సంశయించాడు. ఎన్ని ప్రశ్నలకైనా నేరస్థుడు ఒక్కటే సమాధానం ఇచ్చాడు. "నేను నేరస్థుడిని. నాచేతుల్తో నా కన్నకడుపును కోసుకున్న పాపిని. ఈప్రపంచంలో జీవించడానికి నాకు చోటూ లేదు, అర్హతాలేదు. అందుచేత నన్ను శిక్షించండి. శిక్షంటే జైలు కాదు, ఉరికి పంపించండి" అన్నాడు. అల్లా మాట్లాడే నేరస్థుడితో వ్యవహరించడం గణపతిరావునాయుడుకు మరింత ఇరుకనిపించింది. లా అంటే మాటలా? చంపినవాడు చంపలేదంటే ఊరుకుంటుందా ? చంపనివాడు చంపేనంటే ఊరుకుంటుందా ? పెళ్లికీ చావుకీ ఉన్నంత కర్మకాండ జరగాలిసి ఉండె. నూరుమంది కళ్లఎదుట మనిషిని మనిషి చంపితేనే సవాలక్షగ్రంథం జరగాలసిన లా, ఒక మనిషొచ్చి నేను హత్యచేశా నంటే మాత్రం ఒప్పుతుందా ? కాకపోతే ఇలాంటి కేసును ఎన్నడూ చూచిఎరుగని నాయుడుకుమాత్రం ఆశ్చర్యకారణ మైంది. నాయుడికే అంతంతగా ఉంటే జవానుల కేమి తెలుసు ? వాళ్ల సంతోషమల్లా ఒక్కటే. ఉచ్చులో పడింది పెద్దపక్షి,

అంతే. ఎంతో పనిచెయ్యకపోతే ఇల్లా వచ్చి ఇందులో చిక్కుకుంటాడా అనే నమ్మకం.

*　　*　　*

ముద్దాయి రాయన్నగ్రామం విజయేశ్వరం గోపూరు పోలీసుస్టేషనుకు ఎనిమిదిమైళ్లదూరంలో ఉంది. గ్రామమైతే పెద్దదీ, మోతుబరీరైతాంగంకలదీ. అయినా ఆ ఊరు ప్రయాణానికి సౌకర్యంలేదు. వేసవికాలంలో తప్ప బళ్లబాట లేదు. మిగతారోజుల్లో కోటీశ్వరుడికైనా కాలినడకే శరణ్యం. అందుచేత ప్రజలు నానాఇబ్బందీ పడుతున్నా ఉద్యోగస్థుల తాకిడీ తక్కువవడంచేత ఇదే నయమనుకుని రోడ్డుకోసం ఆందోళనచెయ్యడం లేదని ప్రతీతి. కొద్దిరోజులక్రిందటనే గోపూరుస్టేషనుకొచ్చిన నాయుడు తెల్లవారకట్లే లేచి నానా శోభా పడి విజయేశ్వరం చేరుకున్నాడు. ఉద్యోగస్థుల తాకిడి అంతగా ఎరుగని జనం పోలీసుఉద్యోగి వచ్చేసరికి గడబిడపడ్డారు. గణపతిరావునాయడు గ్రామచావడిలో మకాం వేసి జవానుతో కబురంపి మునసబును రప్పించాడు. మునసబు రావడంతోనే—

"ఏదయ్యా నీబకీరు" అన్నాడు నాయుడు.

"అదేటండోయ్! బకీరా?"

"అవును. ఏమెరగనట్లు మాట్లాడతావేం?"

"ఏటండోయి ఇనస్పెక్టరుగారూ! ఇపరీతంగా సెప్తున్నారే?"

"ఏమయ్యా మునసబూ: అట్టే నటించకు. ఊళ్లో వలుకుబడి ఉన్నంతమాత్రాన కేసు కుమ్మకు చేద్దామంటే సాగదుసుమా. అందులోనూ కూనీకేసు!"

"కూనీకేసాండి! మాఊళ్లోనా? అదేటండీ"

"ఓహో! నంగనాచిలా మాటాడుతున్నావు. ఇంతకూ అతని పలుకుబడి అంత గొప్పదేం? అబ్బాయి! మునసబూ, ఈ పోకడలు కట్టిపెట్టు. నిన్న ప్రొద్దున్న మీఊళ్లో కూనీ జరిగింది. ఈ ఊరికల్లా నాయకుడుట కాదూ ఆ రాయన్న. అంతమాత్రాన్ని దాగుతుం దనుకోకు, ఆరాయన్న కొడుకుని కూనీచేశాడు. మరి........"

"అదేటండోయ్ — రాయన్నదొరా: కూనీ! కొడుకుని...." అని తెల్లబోయాడు మునసబు.

మొదట సందేహపడుతూవచ్చిన ఇనస్పెక్టరుకు ఇందులో ఏదో కుంభకోణ ముందనే అనుమానం ప్రబలింది.

"ఏమయ్యోయ్ మునసబూ! ఇందులో దాచడాని కేమీ లేదు. నిన్న ఉదయం రాయన్న తన కొడుకును తాను కూనీ చేసినట్లు ఒప్పుకుని రాత్రివచ్చి రిపోర్టు ఇచ్చి అరెస్టు అయినాడు. ఆకేసువిచారణ జరుపడాని కొచ్చాను. బకీరు రాయకపోతే నీకొంపమీది కొస్తుంది...."

అని ఇంకా చెప్పబోతుంటే మునసబు మాట కడ్డొచ్చాడు: "ఏమండోయి ఇనస్పెక్టరుగారూ! నిజం చెప్తా వినండి. రాయన్నదొర అలాంటి మనిషి కాడు. బహు పెద్దమనిషి. మాబురదనాటిసీమంతా ఆయన్ని ధర్మదేవతలా చూచుకుంటాం. నిన్న ఆయనకొడుకు చచ్చిపోయినమాట వాస్తవమే. మేమంతా వెళ్లి దహనంచేసొచ్చాం. కాని అది కూనీ ఏమిటండీ? ఆకతాయిముండకొడుకు ఆకొడుకు నానారోగాలూ పడి ఒళ్లు పాడుచేసుకొని చచ్చాడు. వాడిని ధర్మదేవత చంపడ మేమిటండీ? ఇందులో ఏదో ఉంది బాబూ! నిన్ననే నేను జననమరణాల పుస్తకంలో వ్రాశాను. అంతేకాని కూనీ లేదండి బాబూ! నమ్మండి!"

ఇనస్పెక్టరు అడ్డొచ్చి "మునసబూ! అదేమీ ప్రయోజనం లేదోయి. నేరస్థుడే వచ్చి నేరాన్ని ఒప్పుకుంటే నువ్వూ నేనూ గిజగిజలాడితేమాత్రం ఏమి ప్రయోజనం? రాయన్న గోపూరులాకప్‌లో ఉన్నాడు తెలుసా?"

"ఇనస్పెక్టరుగారూ, నమ్మడానికి మనసొప్పడం లేదండి. మాదొర ఖైదీ అవడమేటండి! అలాంటి అల్లరి చిల్లర మనిషి కాడండి!"

"అదేమిటోయి! నీ కెంత చెప్పినా అర్థం కాదేమిటి? చూడగాచూడగా నీపీకిమీదకి తెచ్చుకొనేటట్టున్నావు. మాట్లాడక నేచెప్పినట్లు బకీరు వ్రాయి. పద వాళ్ల ఇంటికి, విచారణ చేద్దాం"

"ఏం విచారణ బాబూ! ఆ ఇల్లాలి మొహం ఎల్లా చూడడం? ఇంతకీ ఎంత నిర్భాగ్యుడైనా ఒక్కడేకదా కొడుకు. కడుపుదుఃఖంచేత మనిషి కేమైనా మతిభ్రమ కలిగిందేమో యోచించారూ?"

"అలాంటి చిహ్నా లేమీ లేవు. కొంచెం ఆవేశం కనుపించింది, అంతే"

*　　*　　*

నాయుడు, మునసబు, నలుగురైదుగురు పెద్దమనుష్యులు రాయన్నఇంటి కెళ్లేరు. పుత్రశోకంతో మూలబడ్డ ఆతని భార్య లచ్చమ్మ (అనే లక్ష్మీదేవమ్మ-పోలీసురికార్డులో)

కు రాయన్న కబురు చెప్పేరు. ఒక్కవేటుతో కూలిపోయిన అరటిచెట్టులా పడిపోయి ఘొల్లుమంది. కొడుకుచావుకు భర్తపాటు తోడై జీవితమంతా అంధకారమైపోయింది. ఈ రెండు బాధలకన్న తెరబయట నున్న పోలీసుఇనస్పెక్టరు ప్రశ్నలకు సమాధానం చెప్పే బాధ మరింత ఎక్కువైంది. అప్పటికప్పుడే నాయుడు ఇంక్వయిరీలో రాయన్న చాలామంచి వాడనీ, సంపన్నగృహస్థుడనీ, పెద్దమనిషి అనీ, ధర్మాత్ము డనీ, చుట్టుప్రక్కల నాలుగైదు గ్రామాలవాళ్లు ఆతని ధర్మనిర్ణ యానికి బద్ధులై ఉంటారనీ తెలిసింది. అందుచేతనే గణపతి రావునాయుడుకు నేరంసంగతి మరింత అగమ్యమైపోయింది. అలాంటి ఘరానామనిషి తనూ, భార్యా అనేకమ్రొక్కులు మ్రొక్కి నలభైయవఏట కన్న కొడుకును — ఎంతో అపరూ పంగా పెంచుకున్న కొడుకును — వాడు ఎంత దుర్మార్గుడైతే మాత్రం చేతులారా చంపడానికేమిటి కారణం ఉంది? అందుచేతనే లచ్చమ్మను విచారించడంలో సామాన్యంగా పోలీసుఉద్యోగస్థునిలో అపురూపమైన శాంతాన్నీ, సౌమ్య తనూ తెచ్చుకొని మాట్లాడేడు.

"గోరుచుట్టుమీద రోకటిపోటా దేవుడా!" అంది.

"తెలిసినదంతా చెపితే ఉపకారం జరుగుతుందమ్మా"

"నాజన్మ కిక ఒకటే ఉపకారం....ఇంతకీ ఆమహ రాజు చంపడమేమిటి కొడుకుని? వాడి కర్మానికి వాడే పోయాడు...."

"ఆయనే వచ్చి తన కొడుకుని తానే చంపినట్టు చెపుతున్నాడే మరి!"

"అదేమిటో నాయనా? నాకేమీ తెలియదు, ఆయ నల్లా ఎందుకు చెప్పేరో! చెట్టంత కొడుకు రాలిపోతే మతి చలించడంలో ఆశ్చర్యమేమిటి? మొండిఘటాన్ని కనుక నేను బ్రతికున్నాను. అయిన కర్మమంతా చాలక కోర్టుకు కూడా ఎక్కాలికాబోలు...."

"తండ్రికొడుకుల కేమైనా తగాదా లున్నాయా ఏమిటి?"

"అయ్యో రామా? అదికూడానా? నూరునోములు నోస్తే లేకలేక కలిగిన నలుసును అపరూపంగా పెంచు కున్నాం. మాప్రాలబ్ధంకొద్దీ వాడి నడవడి మంచిదైంది కాదు, అయినా తండ్రీకొడుకులు మాట్లాడుకుంటేగా దెబ్బ లాట రావడానికి?"

"ఆవేళ ఏమైనా తగాదా పడ్డారా?"

"అదేమో నాకు తెలియదు. క్రితంరాత్రి ఏడు గంట లకు పడమటవీథి వెంకయ్యగారు, ఇంకా ఎవ్వరో వచ్చి కొడుకుమీద ఆమహరాజుతో ఏదో నేరం చెప్పేరు. వాళ్ల అమ్మాయిని వాడు మోటసరసం చెయ్యబోయాడని కాబోలు! మావాడు అనేకరోజులుగా దుస్సహవాసం పట్టి అన్నివిధాలా పాడైపోయేడు. నాయనా! వారితో ఎన్నోసారులు మూర్ఖపు రాలిని నే చెపుతూవస్తే వినిపించుకోలేదు. ఇంటి వ్యవహారాలు చూడడానికి వారికి తీరి కెక్కడ? ఎప్పుడూ ఏదో ఊరివ్యవ హారమే అయిరి....పెద్దమనుష్యులు వెళ్లిపోయిన తర్వాత మాత్రం మామూలుగా భోజనానికి లేవకుండా బెంగపడి కూచున్నారు, ఎన్నిసారులు పిలిచినా లేవలేదు. దానికి తోడు తెలివితక్కువదాన్ని నేనుకూడా ఆయన్ని ఒకమా టన్నాను. 'కొమ్మైనప్పుడు వంగకపోతే మానైతే వంగుతుందా? చిన్న నాడు వాడిని అదుపాజ్ఞల్లో పెట్టకపోయి ఇప్పుడు దిగు లుపడితే ఏం ప్రయోజనం? లేవండి' అన్నాను. ఆమారాజు కేం కష్టం కలిగిందో మరి. ఎప్పుడూ లేదు - భోజనం చేసి కొడుక్కోసం చావట్లో అల్లాగే కునుకుతూ కూచున్నారు. కొడుకు రాత్రి తొమ్మిది పదిగంటలకు తూలుతూ వచ్చి తిన్నగా తన గదిలో కెడుతుంటే తండ్రి చెయ్యిపట్టుకున్నారు, వాడు విదలించుకుని లోపలికి పోయాడు. లోపలినుంచే భోజనం అక్కరలేదని ఒక్క కేక పెట్టేడు నాకు. తండ్రి కూడా గదిలో కెళ్లేరు. నేనుకూడా వెళ్లబోతే తండ్రి రావద్ద న్నారు, కడుపుతీపి ఏడిపించినా అడదాన్ని, నా రెండు కన్నట్టు వెనక్కొచ్చాను. తండ్రి వాడిని మందలించారు. లాలించారు. కొడుకుకూడా కొంచెం మర్యాద హీనంగా మాట్లాడినట్టు అక్కడక్కడ వినిపించిన ముక్కలవల్ల నాకు తెలిసింది. అప్పటికి రెండు రోజులక్రిందటనే రామన్నపేట నుంచి వాడికి ఇరవైయకరాలు కట్నమిచ్చి పిల్లనిస్తామని వచ్చారు. మారాజు ఏమీ మాట చెప్పలేదు. 'పెళ్లి అయితే కుదుటపడుతాడు చెయ్యకూడదా' అని నే నొక ఆడమాట అన్నాను. 'దాని గొంతుకకూడా కొయ్యాలా?' అన్నారు. మళ్లీ ఆరాత్రి వాడితో పెళ్లిసంగతేదో చెప్పిన ట్లున్నారు. 'నాకొద్దు, పెళ్లీ వద్దు పేటాకులూ వద్దు' అనే మాటొక్కటే నాకు వినిపించింది. నేనెరిగింది అంతే. అర్ధరాత్రి ఆయన గారు లేచి కొడుకుగదిలో కెళ్లి, కన్నీరు మున్నీరుగా ఏడుస్తూ వచ్చి నన్ను లేపి 'అంతా అయిపోయింది. అబ్బాయి చచ్చిపోయాడు' అన్నారు. నేను గొల్లుమంటూ లేచి గదిలోకి వెళ్లేసరికి మొగం నల్లబడిపోయి పడున్నాడు కొడుకు. తర్వాత చెప్పడాని కేముంది? నలుగురూ వచ్చారు.

ఏడుపులు, పెడబొబ్బలు: నాయనా, కలికాలం. తండ్రిఆపత్తు గడవవలసిన కొడుకుని తండ్రే చేతుల్తో కొరివెట్టవలసి వచ్చింది. లేకలేక కలిగిన మాసంతానం మూడునాళ్ల ముచ్చటైపోయింది.”

అని ఒక్కసారిగా లచ్చమ్మ బావురుమంది. ఇనస్పెక్టరు హృదయంకూడా కరిగిపోయింది. అతనికి దిక్కుతోచలేదు.

* * *

గణవతిరావునాయడు కథంతా మననం చేసుకున్నాడు. ఊళ్లో దర్యాప్తువల్ల తెలుసుకున్నదానికి లచ్చమ్మకథా కలుస్తోంది. కాని రాయన్నస్టేటుమెంటుకు ఏమీ అందడం లేదు. ఆత్మహత్య అనే సంశయం కలుగకపోలేదుకాని రాయన్న అభారాన్ని తనమీద ఎందుకు వేసుకుంటాడు? కడుపుతీపే కాని ప్రాణంతీపుమాత్రం తక్కువదా? కాని శాంతుడైనవాడు రేగితే ధర్మరాజుకోపంలాంటిదేకదా. అందులోనూ పరువు ప్రతిష్ఠలతో బ్రతికేవాడికి కడుపుతీపికన్నాకూడా ఆత్మగౌరవం ఎక్కువై, కొడుకు చేసిన ఏదుర్మార్గానికో కుపితుడై తాత్కాలికోద్రేకంచేత ఏ కొట్టరానిచోటనో కొట్టిఉంటే చచ్చిపోవచ్చును అని కథ కలుపుకున్నాడు. ఇందులో వెనుకముందాలోచనలకీ, దయాదాక్షిణ్యాలకీ పరిపూర్ణమైన ఆస్కారమున్నా 'లా' దృష్టిలో వీటికి చోటు లేదు. మతాచారాల్లో అభానికీ, శుభానికీకూడా ఎంతో తతంగం విధిగా నడవవలసినట్లే 'లా' కూడా దానిపంథానది అవిచ్ఛిన్నంగా నడవవలసిందే. అప్రయత్నంగా రాయన్న నిర్దోషి యనీ, అతన్ని తప్పించా లనీ నాయడుకేదో అభిప్రాయం స్ఫురించేది కాని పోలీసు ఉద్యోగం, డ్యూటీ.లా, పీనల్‌కోడ్ ఇవన్నీ జ్ఞాపకం వచ్చేసరికి మామూలు ఉద్యోగస్థు డయ్యేవాడు. రాయన్న వ్యవహారం చూస్తే ఎంత ప్రయత్నించినా కొరుకుపడేటట్టు లేదు. లాకప్‌లో ఏదో దీర్ఘాలోచనాతత్పరుడై ఉండడం, ఎన్ని ప్రశ్నలకైనా ఒక్కటే జవాబు చెప్పడం జరుగుతోంది.

“ఎందుకండీ ఈ తర్జన భర్జన? నాకడుపును కోసుకున్న కశినుడ్ని.... ఎవరికోసం నే బ్రతకాలి? లాప్రకారం శిక్షించి నా బాధ తప్పించండి. మీ కెల్లా కావలిస్తే అలా బందోబస్తు చేసుకోండి” అనేవాడు. పైగా ఊరివాళ్లు, బంధువులు ఎందరో చూడడానికొస్తే ఎవ్వళ్లనీ తనదగ్గరకి తీసుకురావద్దన్నాడు. ఈ మనిషితో ఏంచెయ్యడం! కేసుతంతు నడువవలసిందే. దొరికినంత కథను గుదిగుచ్చి, పై ఉద్యోగస్థులతో సంప్రదించి కూనీకేసు బనాయించాడు నాయడు.

* * * *

కూనీకేసు తతంగం అంతా నడిచింది. మొదట మేజస్ట్రీటు ఎదుట ఆయనస్టేటుమెంటు రికార్డు చేయడం, మేజస్ట్రేటు కోర్టులో కొంత తంతు నడవడం, మేజస్ట్రీటు సెషన్సుకు పంపడం జరిగింది. కేసులో ఎన్ని లోపాలుంటే మాత్రం ఏమిటి? ముద్దాయి నేరాన్ని ఒప్పుకుంటున్నప్పుడు కేసులో కష్టమేముంది? రాయన్నను సెంట్రలు జైలులోకి తీసుకుపోయారు.

* * * *

సెషన్సుజడ్జీ గిరిరావుపంతులుకు పింఛను పుచ్చుకొనే కాలమయ్యేసరికి జిలాజడ్జీపనైంది. జిల్లామునసబు ఉద్యోగంలో ప్రవేశించి క్రమంగా ఈ ఉద్యోగాని కొచ్చాడు. మనిషి చాలా శాంతస్వభావుడూ, పాపభీతి కలవాడూ అవడంచేత ఉద్యోగంలో ప్రమోషనుకూడా నిదానంగానే వచ్చిందని ప్రతీతి. ముద్దాయిని శిక్షిస్తుంటే ఆ శిక్ష తా ననుభవిస్తున్నట్లు తహతహలాడేవాడు. అట్టే కాలం ఉండదు కనుక హైకోర్టు ఊరుకుంది కాని, లేకపోతే ఎన్నిదెబ్బలు తినవలసినవాడో. ఆయనఎదట రాయన్నవిచారణ. పబ్లిక్ ప్రాసెక్యూటరు రావుసాహెబు వెంకయ్యనాయడు అధికారుల దయవల్ల తొమ్మిది సంవత్సరాలుగా ఆపని చేస్తున్నాడు. మళ్లీ మూడు సంవత్సరాలు ఉద్యోగం పొడిగించుకోడానికి ఆత్రపడుతున్నాడు. కేవలం అలవాటువల్ల పోలీసుకేసులో తిరుగు డుండదనీ, చిన్నచిన్న లోపా లున్నా వాటిని సర్దుకోవలసిన పూచీ ప్రాసెక్యూటరు దనే నమ్మకంతో వాదించేవాడు. పోలీసు కేసులో ముద్దాయికి శిక్ష పడినప్పుడల్లా తన దివాన్‌బహదూరు ఆదర్శానికి ఒక మెట్టు సాధించినట్లుగా నమ్మేవాడు. లాయొక్క నిరంకుశత్వంలో అలాంటి విశ్వాసాన్ని ఆయన కుదుర్చుకున్నాడు. ఇనస్పెక్టరు గణపతిరావునాయడు సామాన్యంగా కూనీకేసుల్లో పోలీసు అధికారులు చూపించే ఉత్సాహాన్ని చూపకుండా ఏదో పోలీసు యంత్రంలో ఒక్క కీలుగా మాత్రమే పనిచేస్తుండడం రావుసాహెబుకు అత్యంత ఆశ్చర్యం కలిగించింది.

ప్రాసెక్యూషన్ సాక్ష్య మైపోయింది. ముఖ్య సాక్షి గణపతిరావు నాయుడే. రాయన్న అంగీకారానికి అనుగుణ్యంగానే ఉంది అతని సాక్ష్యం. ముద్దాయి వకీలును ఏర్పాటు చేసుకోవడానికి నిరాకరించాడు. అతడు తప్పించుకోదలచు

కుంటేగా! జడ్జీ పట్టుదలమీద గవర్నమెంటు ఖర్చుతో ముద్దాయి తరపున వకీలు ఏర్పాటైనాడు. అతడుమాత్రం ఏం చేస్తాడు? ప్రాసెక్యూషన్‌లో లోపాలు చూపించగలడు గాని రాయన్నకు పాఠం చెప్పగలడా? సాక్షి విచారణ ముగిసిన తర్వాత జడ్జీ ముద్దాయిని—

"ఏం చెప్తావు? నేరం చేశావా?"

"నేరస్థుడనే."

"మేజస్ట్రీటు ఎదుట ఇచ్చిన స్టేటుమెంటు ఐచ్ఛికంగానే ఇచ్చావా?"

"ఆ."

"అందులో సంగతు లన్నీ నిజమేనా?"

"మార్చడాని కేమీ లేదు."

"హత్యకి కారణం ఏమిటి?"

"అయిపోయినతర్వాత ఆ విచార మెందుకండీ?"

రాయన్న ముఖంలో దీనత్వ ముంది గాని, అధైర్యం ఎక్కడా కనబడడం లేదు. మానవప్రకృతిని గురించిన తత్వవిమర్శనను ఎంతో అప్పుడప్పుడు గిరిరావుపంతులు చదువుతూ వచ్చాడు కాని ఈముద్దాయి వైఖరీ తనకు అవగాహన కాలేదు. అయితే ఇతడు అపూర్వమైన ధర్మమూర్తి కావాలి; లేకపోతే తడిగుడ్డలతో గొంతుకోసి పచ్చి నెత్తురును త్రాగే కటికివాడైనా కావాలి. సాక్ష్యంలోని విషయాలు, ముఖంలోని దీనత్వం, ధైర్యలక్షణాలు సమన్వయిస్తే రెండవ తరహాగా ఆలోచించడానికి ఆస్కారం కనుపించలేదు జడ్జీగారికి.

ప్రాసెక్యూటరు నేరారోపణ చేస్తూ వాదించాడు. ముద్దాయి అంగీకారం, హఠాత్తుగా చచ్చిపోయినవాడి శవాన్ని పరీక్షకు పంపకుండా తన పలుకుబడి నుపయోగించి దహనం చేసెయ్యడం, ముద్దాయిభార్య లచ్చమ్మ స్టేటుమెంటులోని తండ్రికొడుకుల తగాదా అన్నీ ముద్దాయిదోషానికి నిర్ధారణలుగా చూపించాడు. హత్యకు కారణం ఏదో ప్రబలమైనది ఉండితీరుతుం దనీ, ఏస్త్రీయైనాకూడా కారణం కావచ్చు ననీ, రాయన్నపలుకుబడివల్ల ఆలాంటిసాక్ష్యం రావడం అసంభవమనీ వాదించాడు. ఆయన వాదిస్తుంటే రాయన్న ముఖం చిట్లించుకుని కటకటపడ్డాడు. ఒళ్లంతా చీమలు, జెర్రెలు పాకినట్లు చిరాకు పడ్డాడు. శరీరాన్ని సూదుల్తో గుచ్చినట్లు బాధపడ్డాడు. ఈతతంగం ఎప్పుడైపోతుందా అని తహతహలాడేడు. ఆ తహతహ రావుసాహెబు కేం తెలుస్తుంది? ఎద్దుపుండు కాకికి నొప్పా? రాలిపోయినది మునలిపండైనా, బద్దలైనది పచ్చికాయైనా అపరకర్మ చేయించే పౌరోహితుడికి మంత్రతంత్రాలు ఒక్కటే. తంత్రప్రకారం గోదాన భూదానసాలిగ్రామదానాలు అడుగుతూనే ఉంటాడు. లా తంత్రంకూడ అలాంటిదే. అది యథావిధిగా సాంగోపాంగంగా నడవవలసిందే. ముద్దాయి పలుకుబడివల్ల కలిగిన లోపాల నాస్కారం చేసుకుని అతన్ని విడుదల చేస్తే పరగణాలో నేరం హద్దులుమీరిపోతుందనికూడా వాదించాడు రావుసాహెబు.

గవర్నమెంటు ఏర్పాటుచేసిన ముద్దాయివకీలు యథావిధిగా తన ధర్మాన్ని నిర్వర్తించాడు. ముద్దాయి నేరాన్ని అంగీకరించినంతమాత్రాన్ని శిక్షార్హుడు కాడనీ, పుత్రశోకంవల్ల మతి భ్రమించి తత్కాలమైన ఆవేశంవల్ల చచ్చిపోయే ఉద్దేశ్యంతో ఆలా అంగీకరించి ఉండవచ్చుననీ వాదించాడు. ఇంతకూ ఇలాంటి నేరానికి కారణం ప్రధానమైనదని హైకోర్టుతీర్పులన్నీ చూపించి, ఆలాంటి ప్రబలకారణం ఏమీ ప్రాసెక్యూషన్ ఋజువుచేయలేదుకనుక అందుచేత సంశయానికి తావుందనీ, బ్రిటిష్‌చట్టప్రకారం సంశయముంటే ముద్దాయి కనుకూలంగా తీర్పుఇవ్వాలనీ చక్కగా వాదించాడు. రాయన్న మహనీయమైన ఒక ఆవేశంలోనో, ఒక్క ధర్మవివేచనలోనో పడి ఈ నేరాన్ని తన నెత్తిపై వేసుకుంటున్నాడనీ, ఈలాంటి బాధ్యత వహించడం అగాధమైనట్టిన్నీ, భవిష్యత్తులోమాత్రమే గోచరమైయేటట్టిన్నీ ఒక్క మహత్తరమైన నైతికకారణం ఉంటుందనీ, మామూలు కేసులా దీనిని విచారించకూడదనీ, అలా చూచే యెడల భగవంతుని ధర్మానికి అపచారం కలుగుతుందనీ, ఈబాధ్యత న్యాయమూర్తిదే అనీ వాదన ముగించాడు.

ఈ యువకుడి కెందుకు తన జీవితంయెడల ఇంత పట్టుదల కలిగిందా అని తెల్లబోయి చూస్తున్నాడు రాయన్న. బాధ్యత తనమీద పెట్టిన ఆఖరువాక్యం విని జడ్జీ నూతన భారంతో క్రుంగినట్లయినాడు. పబ్లిక్‌ప్రాసెక్యూటరు ముద్దాయి వకీలువాదనను హేళనచేస్తూ జవాబుచెప్పేడు. తీర్పుకు కేసు వాయిదావేశారు.

* * *

విచారణ జరుగుతున్నంతసేపూ జడ్జీదృష్టి ముద్దాయి ముఖంమీదనే ఉంది. పిసరంతైనా మృత్యుభీతి ఆ ముఖంమీద కనబడడం లేదు. నిండుకుండలా తొణుకూ బెణుకూ లేకుండాఉన్నాడు. ఆకుండలో నిండిఉన్నది నిజమైన శాంతో లేక, దుఃఖమో పరమేశ్వరుడి కెరుక. విచారణ ముగిసి

నప్పటినుండి ఆయనకు ఆందోళన హెచ్చింది. ఇక ఆ మనిషిప్రాణం తన చేతులో ఉంది. ప్రాసెక్యూషన్ వాదంలో లోపాలున్నా ముద్దాయిఅంగీకారం బలంగా ఉంది. డిఫెన్సు వకీలు చెప్పిన మహత్తరమైన నైతికకారణం ఉండడానికీ సావకాశా లున్నాయి. కేవలం ముద్దాయిమాట నమ్మి శిక్షిస్తే ఒక్కప్రాణం తన చేతిమీదుగా పోతుంది. జైలులో అతని ప్రవర్తన ఎలా ఉందో తెలుసుకోవడానికి జైలుఅధికారుల నడిగేడు. రాయన్న ఎప్పుడూ ఏదో ధ్యానంలో ఉంటాడనీ, మామూలుకూనీఖైదీలులాగా తన కేసుసంగతి అందరితో చెప్పుకోడనీ, ఎవరికీ ఏవిధమైన శ్రమా ఇవ్వడనీ జైలధికారులు చెప్పేరు. ఈలాంటి అగాధమైన మనిషియొక్క ఆంతర్యం తనకు ఎల్లా తెలుస్తుంది? కేవలం నిర్జీవమైన పుస్తకపు లా నాధారంచేసుకుని శిక్ష విధించాలసొస్తే తన చేతిమీదుగా ప్రాణం తీయాలసొస్తుందే. ఈ విచక్షణ చెయ్యకపోతే తాను చేసే న్యాయమేమిటి? ఈ విషయంలో తన కెవరు సాహాయ్యం చేస్తారు? ఇలా పరిపరివిధాలుగా జడ్జీ అందోళనపడ్డాడు.

జడ్జిమెంటురోజు వచ్చింది. ముద్దాయిని తన ప్రైవేటు గదిలోనికి రప్పించాడు. ఒంటరిగా ముద్దాయి ఎదుట నిలబడ్డాడు. జడ్జీ కూచోమని కుర్చీ చూపించాడు. రాయన్న చేతులుజోడించి కూచోడానికి నిరాకరించాడు. ఆ మర్యాదకు రాయన్న ముగ్ధుడైనాడు.

జడ్జీ—రాయన్నా, చాలాకేసులు విచారించాను. చాలా మంది నేరస్థుల్ని చూచాను. కాని నీలాంటి నేరస్థుడిని కాని, ఈలాంటి నేరాన్నికాని చూడలేదు.

ముద్దాయి—చిత్తం.

"నువ్వు నిజంగా ఈనేరం చేశావా?"

"నేరస్థుడినేనండి"

"అది కాదోయ్! నువ్వు నీచేతుల్తో నీకొడుకును చంపేవా అంటాను."

"అపరాధం నాదే ప్రభూ"

"మాటకి మాట సూటిగా చెప్పవోయ్!"

"చెప్పడాని కేముందయ్యా! నేనే నేరస్థుడిని"

ఈమాటల్లో ఏదో మడత గోచరిస్తూనేఉంది జడ్జీకి. చివరకి కొంచెం నిస్పృహతో—

"ఏమోయి రాయన్నా! ఈప్రశ్నలన్నీ నేను నా ఉద్యోగంహోదాతో వెయ్యడం లేదు. ఆలా వేస్తే కోర్టులోనే అడుగుదును. నీ ప్రవర్తనలో నా కేదో చిత్రం కనుపించే ఒక పెద్దమనిషి అడిగిన ట్లడుగుతున్నాను. అంతే కాదు. నీవిషయమైన సత్యం తెలుసుకోకపోతే అపరాధిని నేనవుతాను"

జడ్జీమాటల్లో సౌజన్యత, అభ్యర్థిత్వం రాయన్నను కరగించినాయి. బందోబస్తుగా కట్టివేయబడిన దుఃఖానికి కట్టలు తెగిపోయినాయి. పాతాళజలకు గడ్డపార తగిలితే నీరుబికినట్లు దుఃఖం ఉబికివచ్చింది. కన్నీరు ధారగట్టింది. రాయన్న తల వంచినాడు. గద్గదస్వరంతో "ప్రభూ! ఈదీనుడింత గౌరవానికి, ఇంతటి ఆలనకు అర్హుడుకాడు"

"రాయన్నా! అప్రసక్తి వదిలెయ్యి. నీగాథ ఉన్నదున్నట్లు చెప్పు. నన్నన్యాయపంథాలోనికి పోనీయకు. ఆ పాపం నా కొడిగట్టకు"

ఆమాటలు రాయన్నహృదయానికి తగిలేయి. ఏనాటి క్రిందనో వదలిపెట్టిన ఆప్తమిత్రుడు తిరిగివచ్చిన తృప్తి తోచింది. ఇక తన గుట్టు దాచలేకపోయినాడు.

"ప్రభూ! ఈ నిర్భాగ్యుని కథ నిశ్శేషంగా వినండి. ఇంతటి ఆప్యాయతతోనూ, ధర్మచింతతోనూ తా మడిగినప్పుడు చెప్పకపోతే ధర్మం నన్ను హర్షించదు. ఇదివరకు చేసిన నేరంకంటే ఎక్కువవుతుంది"

జడ్జీ మాటాడకుండా వింటున్నాడు....

"తమరు చిత్తగిస్తే మా పరగణాలో నేను పెద్ద సంసారుల్లో లెక్కండి. మీదయవల్ల పెద్ద లిచ్చినదే నూరెకరాలు కొంద్రా, దానితోపాటు తోటా దొడ్డీ సమస్తం లోటు లేకుండా ఉన్నాయి. కుటుంబం చాలా సాంప్రదాయమైన కుటుంబమండి, నేనూ పెద్ద లప్పచెప్పిన వసతిని వృద్ధిచేస్తూ కుటుంబసాంప్రదాయాన్ని కాపాడుతూవచ్చానండి, నిజానికి ఆప్రాంతంలో మంచొచ్చినా చెడ్డొచ్చినా నాచేతిమీదుగా నడుస్తోందండి"

"అవునవును, విన్నా అదంతా. అందుకే నాకు మరీ చిక్కు వచ్చింది"

"చిత్తం, వాస్తవానికి నాకు నా స్వంతవ్యవహారాలు దిద్దుకొనేందుకే తీరుబడుండేది కాదండి, పబ్లీకువ్యవహారాలతోటే రోజంతా సరిపోయేది. ఇంతెందుకు స్వామీ! నామాటే మాటగా చెల్లిపోయింది ఇన్నినాళ్లున్నూ. కాని ఇంట్లోమాత్రం ఒక్కలోటుండేదండి, చాలాకాలంవరకూ సంతానం కలుగలే

దండి, భార్య కాపురాని కొచ్చిన రెండుమూడు సంవత్సరాల నుంచీ ఆలోటు కనుపించడం ప్రారంభమైంది. ఈలోపాన్ని గురించిన బాధ మొట్టమొదట మాముసలమ్మతో ప్రారంభమై క్రమంగా నాభార్యకు పాకింది. లోకవ్యవహారాల్లో నిమగ్నుడ నైన నేను కొంత మొండికెత్తినా అప్రయత్నంగా నాకు ఇదొక లోపంగానే కనుపడి మనస్సుకు బాధ కలిగిస్తూ ఉండేది. సహజంగా ఇంటి వ్యవహారాల్లో ముక్తసరిగా ఉండే అలవాటువల్ల ఈబాధను మ్రింగేసేవాడిని. మా ముస లమ్మమాట అలా ఉండగా ఈవాంఛ నాకూ నాభార్యకూ కూడా ఆవేదనగా పరిణమించింది. కాని ఆవిషయమైన ప్రస్తావన చేయడానికిగాని, ఒకరిబాధ ఒకరితో చెప్పుకోవ డానికిగాని మేము సాహసించలేదు. క్రమంగా మాజీవితంలో మాంద్యం ఏర్పడిందిగాని జీవితంమాత్రం యంత్రవతుగా నడచిపోయింది. నాభార్య అనేకనోములు నోచింది. మందు లూ మాకులూ సేవించింది, నేను ఆ ఆవేదన మనస్సును బాధించకుండా ఉండాలని లోకవ్యవహారాల్లోనూ, ఏవో ధర్మ కార్యాల్లోనూ నిమగ్నుడ నయ్యేవాడిని. ఇలాంటి స్థితిలో నాకు నలభై సంవత్సరాల వయస్సు వచ్చేటప్పటికి మాఅదృష్టం పండిం దనుకున్న రోజులు వచ్చాయి. నాభార్య గర్భిణి అవడం, నాకు భార్యయెడల కొత్త మమకారం కలగడం తటస్థించింది. ఈశ్వరుని కృపవల్ల నాకు కుమారుడు పుట్టేడు. బ్రహ్మాండమైన సంతోషంతో ఉత్సవం చేసుకుని, మాతండ్రి రామయ్యపేరు పెట్టుకుని జన్మ సార్థకమైన దని సంతో షించాము. అతిఅపరూపంగా పెంచాము....కుర్రవానికి పది సంవత్సరా లొచ్చాయి. చదువు కప్పచెప్పేను. అందులో ఏమీ చురుకు కనుపడలేదు. చదువు కేమి, బుద్ధి ప్రధానం కదా, అది తిన్నగా ఉంటే అంతే చాలనుకుని సరిపెట్టు కున్నా. కాని రోజురోజూ అదీ అనుమానంలో పడింది, అసలే నాది ముక్తసరిస్వభావం, ఆందులోనూ లేకలేక కలి గిన ఆ నలుసును గట్టిగా మందలించలేకపోయాను.

కుర్రవాడికి పద్దెనిమిదిఏళ్లు వచ్చాయి. చదువు అబ్బే అబ్బలేదని లోపల నాకు బాధ ఉండేదికాని ఎవరి కర్మ వాళ్ళది, చదువుకోడానికి నేను అవకాశాలు ఇచ్చానుకదా, అంతకంటె నేనేం చెయ్యను అని సంతృప్తిపరుచుకునే వాడిని, మానాయ నెంత చదువుకున్నాడు? నే నెంత చదువు కున్నాను? బుద్ధి ప్రధానం అనుకున్నాను. కాని నా ఆశలన్నీ విఫలమైనాయి. నీతుంటే చాలనుకున్న ఆశకూడా విఫలమై పోయింది" రాయన్నకు నిస్పృహతో కూడిన వెర్రిదుఃఖం పొంగి మాటాడలేకపోయాడు, కాస్సేపటికి సంబాళించు కున్నాడు.

"నాకొడుకు కొంచెం త్రాగుతున్నాడనీ, పోకిరీస్నే హాలు పట్టి జూదం జులాయితనంలోకి దిగేడనీ కర్ణాకర్ణిగా వింటూవచ్చాను. కాని ఎవ్వరూ నాతోమాత్రం చెప్పేవారు కారు. తల్లి ఒకటిరెండుసార్లు 'అబ్బాయి చెడ్డస్నేహాలు చేస్తున్నాడుట. మందలించ'మని చెప్పుతూవచ్చింది. 'మన బంగారం మంచిదైతే సరి' అని నీళ్లు నమిలేశాను. అప్పు డప్పుడు చూచాయగా మందలించేవాడిని. కొన్నిసార్లు ప్రత్య క్షంగాకూడా చెప్పిచూచాను. అంతకంటె చొరవచెయ్యడం నాస్వభావం కాదు, చెయ్యలేకపోయాను, అంతే. తుదకు వాడిదుర్మార్గం బహిరంగంగా చెప్పుకోవడందాకా వచ్చింది. నాపరువుకుకూడా తాకిడీ తగిలింది. లోకవ్యవహారాలు గురించి మాట్లాడుతూ కొందరు 'ఊరందరికీ పంచాంగాలు చెప్పచ్చు. తనదాకా వస్తే తెలుస్తుంది' అని వ్యంగ్యం గా దెబ్బలు కొట్టడం ప్రారంభించారు. మరికొందరు ప్రత్య క్షంగానే 'లోకాని కంతా చెప్తావు నీతులు. నీకొడుకుని సర్దు కోవేం' అనీ దెప్పుతూవచ్చారు. ఆలాంటి రోజున కొడుకు మీద చిరాకుపడడం తప్ప ఏమీ చెయ్యలేకపోయినాను. చేసే పడునుకూడా తప్పిపోయిందేమో. అప్పటికప్పుడే నాపరువు కొన్ని అంతరాలు పడిపోయింది. కొద్దిరోజుల క్రిందట కొందరు పెద్దమనుష్యులు నాయింటి కొచ్చి నేను నా పలుకు బడిని దుర్వినియోగం చేస్తున్నాననీ, కొడుకును అచ్చోసి ఊరిమీదకు ఒదిలిపెట్టేననీ, వాడిప్రవర్తనకి బాధ్యత నాదే అనీ ఘట్టిగా చెప్పేరు. అప్పటికప్పుడే వాని ఆతతాయితనం హద్దుమీరింది. నాకు శరీరం నీరైపోయింది. మాటాడలేక పోయాను. మౌనంతో నా అపరాధాన్ని అంగీకరించాను. నా ప్రారబ్ధాన్ని నిందించుకున్నాను. కొడుకుకోసం ఉబలాటపడి నంత కాలంలో వెయ్యోవంతుకాలం పట్టలేదు ద్వేషం కలగ డానికి. కొడుకును గట్టిగా మందలించాను. కాని వ్యవహారం ముదిరిపోయింది. కట్టు తప్పింది, నన్నే ధిక్కరించాడు.... ఇక నెందుకు?....ఆఖరురోజుకథ చెప్తాను. సాయంకాలం ఇంటికొచ్చేసరికి పడమటవీథి పెద్దమనిషి అతి ఆవేశంతో వచ్చి నన్ను అనరాని మాట లన్నాడు. అనడానికి సబబుంది. పడడానికి నేను అన్నివిధాలా అర్హుడనైనాను. ఆయన ఆడు బిడ్డను నానిర్భాగ్యుడు అగౌరవం చేశాడు. వాళ్లు నలుగురూ మెత్తగా, సున్నంలోకి ఎముక లేకుండా వాడిని తన్నేరు. అం తటితో ఆగక వాడిమీద కేసు బనాయించి నాతో చెప్పడాని

కొచ్చారు. మరునాడు పోలీసులు వాడిని అరెస్టుచేయడమే తరువాయి. నాయోగ్యత, నాకుటుంబసాంప్రదాయం అకాడి కొచ్చాయి. వాళ్లు తీవ్రంగా నన్ను తిడుతుంటే సిగ్గుచేత నేను భరిస్తే అదికూడా వాళ్లు అపార్థమే చేసుకున్నారు. నామెత్తదనమే ఊరి కుపద్రవ మని ఎత్తిపొడిచారు. నాశరీరమంతా పోట్లు పొడిచినట్లయింది. హృదయం కుమిలిపోయింది. వాళ్లను సమాధానపరచి చావడిలో కుర్చీలో పడ్డాను. పొంగి వస్తున్న దుఃఖాన్ని, ఆవేశాన్ని ఆపుకున్నాను. నాభార్య భోజనానికి పిలువడాని కొచ్చి, నావాలకం గ్రహించింది. జరుగనున్న సంగతి చెప్పేసరికి 'అదునులో అదలించకపోతే ఏమవుతుంది? అనుభవించాలి' అంది. ఆమెకూడా ఆబాధ్యత నానెత్తినే వేసింది. ఆరాత్రి నాకొడుకు ఇంటికొచ్చేదాకా వాకట్లోనే కనిపెట్టుకున్నాను. రాత్రి తొమ్మిదిపదిగంటల మధ్య తూలుతూవచ్చాడు. కళ్లు జ్యోతుల్లా ఉన్నాయి. నాకేసి చూడకుండానే గభాలున తన గదిలోకి ఒక్కచెంగున దాటేడు. ఒక్కక్షణం నిదానించి లోపలి కెళ్లేను.

"ఏమబ్బాయి! ఏంపనిది!" అన్నాను.

"ఏం?"

"నీకుటుంబ సాంప్రదాయమేమిటి ? నీ అంతస్తేమిటి? నువ్వు చేస్తున్న పనేమిటి ?"

"నేను చేస్తున్న పనేనా? ఇప్పుడు చెప్పడాని కొచ్చావా? నువ్వు చేసిన పనేమిటి?"

"కళ్లల్లా ఉన్నాయే?"

"త్రాగుడు........"

ధోరణి ముదిరిపోయింది. ఇదివర కెన్నడూ ఇల్లాంటి బహిరంగధిక్కారం లేదు. ఇక అలాంటి ప్రశ్నవేస్తే మాట దక్కేటట్లు లేదు.

"సాయంత్రమేదో అల్లరి జరిగిందిటగా!"

"అవును. మామూలు అల్లరే. కొత్తేమిటి?"

"నిన్ను అరెస్టుకూడా చేస్తారటగా?"

"నన్నెవ్వరూ అరెస్టుచేయలేరు."

"ఏం?"

"ఎవరికీ అందనుగా? మానవమాత్రుడి తరం కాదు."

"అబ్బాయీ....ఏమిటి నీకీకర్మం?"

"ఇప్పుడిక మాట్లాడకు....ఇప్పుడు చెప్పి లాభం లేదు. అసలు నువ్వే కారణం నాస్థితికి"

"నేనా? ఏం?"

"ముమ్మాటికీ నువ్వే. నువ్వే."

వాడి కంఠంలోంచి ఆమాటలు పిడుగుల్లా పడ్డాయి.

"నే నేమి చేశాను? నీ కేమి తక్కువైంది....ఇంతకూ నీకర్మ ఇలా ఉంది...."

"నాకర్మ....అవును. నీకర్మకూడా ఇల్లాగే ఉంది.... నా కేమీ లోటు లేదు.... నీ అలక్ష్యమే న న్నింత చేసింది.

నాహృదయం కలుక్కుమంది. అట్లే హృదయం చిక్కబట్టుకుని "నాయనా! నీమంచితనానికి నే నడ్డొచ్చానా?" అని అడిగేను.

" అడ్డుకూడా రావాలీ ? నాకు తండ్రిసహాయం కావలసిన రోజుల్లో నీకు తీరిక లేదు. ఊరివ్యవహారా లన్నీ చక్కదిద్దగలిగేవు గాని నా బ్రతుకు దిద్దలేకపోయినావు. నా కర్మకు నన్ను ఇదివరకు వదలిపెట్టనే వదలిపెట్టేవు. ఇక ముందూ వదలిపెట్టు" అని బావురు మని యేడ్చి తల అటు తిప్పుకున్నాడు. ఆ స్థితిలో మాట్లాడి ప్రయోజనం లేదని నేను పొంగుతూన్న దుఃఖాన్ని సంబాళించుకోలేక బయటి కొచ్చాను. 'నువ్వే బాధ్యుడవు, నాకర్మానికి నన్నొదిలిపెట్టు' అనే మాటలు నా చెవుల్లో గింగురుమం టున్నాయి. అప్పుడే కాదు ఇప్పటికీని. ఒక్కఝాము అయినాక కొంచెం మూలుగు వినిపించింది. ఏమో నని లోపలి కెళ్లి చూచేసరికి గుండె గుభేలు మంది. కుర్రవాడు మరణావస్థలో నున్నాడు. మంచం మీద ఏదో సీసా ఉంది. అరవబోతే నోరు రాలేదు. నోరు తడబడుతూ, 'నాన్నా, నన్ను శాంతంగా చచ్చిపోనియ్యి, ఇదే నువ్వు చేసే ఉపకారం. నలుగురినీ పిలిచి నాబ్రతుకు కల్లరి చెయ్యకు. ఒక్కక్షణం ....నాకర్మ.....నీ కర్మ....కుటుంబాని కింక కళంకం లేదు.' అంటూనే ఒక్కక్షణంలో నా చేతుల్లోనే ప్రాణం విడిచాడు. ఇక దాచడాని కేముంది? గొల్లుమని తల్లిని పిలిచాను. ఆమే గొల్లుమని కూలింది కొడుకుమీద. తర్వాత ఏముంది ? ఏడ్పులు, పెడ బొబ్బలు ! వాడి కోరిక ప్రకారం బ్రతు కల్లరి చేయకుండా నలుగురినీ పిలిచి ప్రొద్దున్నే ఈ చేత్తోటే దుమ్ముచే సొచ్చాను." అని బావురు మని ఏడ్చాడు. మాట తొణకలేదు.

అప్రయత్నంగా జడ్జీగారి కంటి కొలకుల్లో నీటిబిందువులు క్రమంగా చేరుకుని చెక్కిళ్ల మీదికి ప్రవహించాయి. ఒక్క క్షణమాగి,

"రాయన్నా ! అయితే నువ్వెందు కిలా వచ్చావు ? ఈ కేసేమిటి ?"

"అయ్యా, చేయవలసిన తంతంతా జరిపించాక ఇల్లు వల్లకాడుగా కనుపించింది. అనుక్షణం 'నువ్వే బాధ్యుడవు ! ఊరంతా చక్కపెట్టేవు. కొడుకు బ్రతుకు దిద్దుకోలేక పోయావు.' అనే మాటలు హృదయానికి శూలాల్లా గ్రుచ్చుకొన్నాయి. అట్టే ఆలోచిస్తే అందులో సత్య మున్నట్లు తోచింది. చిన్నప్పుడు గారాబంచేత, మధ్యకాలంలో తీరిక లేక, కొంచెం ముదురుపట్టాక అహంకారంతోకూడిన ప్రతిష్ఠ చేత వాడి బ్రతుకును గురించి పుచ్చుకోవలసిన జాగ్రత్త పుచ్చుకోలేదు. చేతులారా కొడుకుని చంపుకున్నాను; ప్రపంచం అంధకారమైంది. బ్రతుకుమీద సుతలాం ఇష్టం లేదు. నూతిలోనో, గోతిలోనో పడి ప్రాణం పోగొట్టుకోవడానికి అహంకారం, ప్రతిష్ఠ అడ్డమొచ్చాయి. తరువాతి గాథనే చెప్పనక్కరలేదు. నాకు బ్రతుకు ఒక్కక్షణం ఒక్కయుగంలా ఉంది. అపరాధిని.... నన్ను వదలకండి.... నా ఆవేదనను త్వరలో ముగించండి...." అని సాష్టాంగ నమస్కారం చేశాడు రాయన్న జడ్జీగారికి.

* * * *

పదకొండు గంటలకు సమావేశం కావలసిన కోర్టు నాలుగు గంటలకు వాయిదా వేయబడింది. ముద్దాయితో జడ్జీ ప్రైవేటురూములో మాట్లాడే అపూర్వ విషయాన్ని గురించి కోర్టు ఆవరణలో కొంత లావాదేవీలు జరిగాయి. నాలుగు గంటలకు జడ్జీ ముద్దాయిని నిర్దోషిగా నిర్ణయిస్తూ తీర్పుచెప్పేడు.జడ్జిమెంటులో రాయన్నగాథ యావత్తూ ఉదాహరించి తన అపూర్వచర్యను సమర్థించుకున్నాడు.మామూలుగా విడుదలైన కూనీకేసు ముద్దాయిల్లాగ రాయన్న ఎగిరి గంతెయ్యలేదు. నిస్పృహ, ఆశాభంగం అతని ముఖంమీద తాండవించినాయి. గ్రుడ్డివాడు తడుముకుంటూ నడచినట్లు డాకులోనుంచి బయటి కొచ్చాడు. ఇల్లు, వాకిలి లేనివాడులాగ శూన్యప్రపంచంలో పడ్డాడు. కోర్టులో రకరకాల సంచలనం కలిగింది. గణపతిరావు నాయుడుమాత్రం బ్రతుకు జీవుడా అని తల తడుముకున్నాడు.

* * * *

రాయన్న ఎక్కడెక్కడ తిరిగి స్వగ్రామం ఎప్పుడెళ్లేడో ఎవరికీ తెలియదు. ఒక రోజు తెల్లవారేసరికి ఇల్లు తాళం వేసిఉంది. లచ్చమ్మకూడా అంతర్ధానమైపోయింది. తన యావదాస్తికీ ట్రస్టు ఏర్పాటు చేసి, దానికి సర్వాధికారాలతో రిటైరుకానున్న జడ్జీ గిరిరావుపంతులును యజమానిగా చేసి, కొడుకు పేరిట 'శ్రీరామ శరణాలయం' అనేపేరుతో అనాథ బాలబాలికలకు శరణాలయాన్ని స్థాపించవలసినదిగా నిశ్చయించి, అందుకు తగిన కాగితాలను సక్రమంగా సృష్టించి వాటిని గిరిరావు పంతులుకు అందజేశాడు. అందులో పుత్తరోత్తరాకూడా తన పేరు ఎక్కడా రాకుండా నిషేధించుకున్నాడు.

* * * *

రాయన్న దంపతుల జాడ ఎవరికీ తెలియదు. కాని అత నేర్పాటు చేసిన శరణాలయం విశేషమైన ఆడంబరం లేకుండా ఆ ఊళ్లోనే అవిచ్ఛిన్నంగా సాగుతోంది.